

*MILIY EXPORTCHILARNI RAG'BATLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH
MASALALARI*

Xasanov Sherzod Buriyevich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Amonov M.O

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy eksportchilarni rag'batlantirishni takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Eksportni rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti barqarorligini ta'minlash, xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim omil hisoblanadi. Milliy eksportchilarni qo'llab-quvvatlashning hozirgi holati, mavjud muammolar hamda ularni samarali hal etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat siyosati, soliq va bojxona imtiyozlari, moliyaviy yordam mexanizmlarini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: milliy eksportchilar, rag'batlantirish, tashqi savdo, iqtisodiy rivojlanish, davlat qo'llab-quvvatlovi, raqobatbardoshlik.

Annotation: This article examines the issues of improving the incentives for national exporters. The development of exports is considered a key factor in ensuring the stability of the national economy, enhancing competitiveness in international markets, and creating new jobs. The current state of support for national exporters, existing challenges, and ways of effectively addressing them are analyzed. In addition, proposals are made to improve state policies, tax and customs benefits, and financial support mechanisms.

Keywords: national exporters, incentives, foreign trade, economic development, government support, competitiveness.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования стимулирования национальных экспортёров. Развитие экспорта является важным фактором обеспечения стабильности экономики страны, повышения конкурентоспособности на международных рынках и создания новых рабочих мест. Анализируется современное состояние поддержки национальных экспортёров, существующие проблемы и пути их эффективного решения. Также выдвигаются предложения по совершенствованию государственной политики, налоговых и таможенных льгот, а также механизмов финансовой поддержки.

Ключевые слова: национальные экспортёры, стимулирование, внешняя торговля, экономическое развитие, государственная поддержка, конкурентоспособность.

Bugungi globallashuv jarayonida mamlakatlar iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biri – eksport salohiyatini oshirishdir. Milliy eksportchilarni rag‘batlantirish nafaqat tashqi savdoni kengaytiradi, balki ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, yangi ish o‘rinlari yaratish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasida eksport faoliyatini qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, so‘nggi yillarda eksport hajmi sezilarli darajada ortib bormoqda. Masalan, 2023-yilda mamlakatimiz eksport hajmi 19,3 mlrd. AQSh dollarini tashkil etdi va bu ko‘rsatkich 2022-yilga nisbatan 23,7 % ga ko‘paydi. Bu esa milliy eksportchilarga ko‘rsatilayotgan imtiyozlar va rag‘batlantirish mexanizmlarining amaliy samarasidan dalolat beradi. Shuningdek, milliy eksportchilarning iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyatiga keladigan bo‘lsak, eksport har qanday mamlakat iqtisodiy barqarorligining tayanch ustunidir. U milliy ishlab chiqaruvchilarni tashqi bozorlar bilan bog‘laydi, innovatsion texnologiyalarni jalb qilishga yordam beradi va ichki bozorning ortiqcha yuklanishini kamaytiradi. O‘zbekiston uchun eksportning o‘sishi bir necha yo‘nalishda strategik ahamiyat kasb etadi:

Valyuta tushumlari manbai: eksport orqali mamlakatga chet el valyutasi kirib keladi va milliy valyuta kursining barqarorligi ta‘minlanadi.

Ishlab chiqarishni rag‘batlantirish: eksport hajmining ortishi ishlab chiqarishni kengaytirishga olib keladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish: tashqi bozorlarga chiqish korxonalarini sifatni yaxshilash va innovatsiyalarni qo‘llashga majbur qiladi.

Statistik malumotlarga ko‘ra , 2023-yilda O‘zbekistonning eksport hajmi 19,3 mlrd. AQSh dollarini tashkil etib, 2022-yilga nisbatan qariyb 23,7 % ga oshgani milliy eksportchilarning iqtisodiyotdagi o‘rni tobora kuchayayotganidan dalolat beradi.

Qo‘shimcha qilib aytsak, milliy eksportchilarni rag‘batlantirishning hozirgi holati , so‘nggi yillarda O‘zbekistonda eksportni rivojlantirishga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirildi. Xususan:**Huquqiy asoslar:** Prezident qaror va farmonlari orqali eksportchilarga soliq va bojxona imtiyozlari berildi.**Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash:** Eksportni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi orqali korxonalariga kreditlar, subsidiyalar, sug‘urta mexanizmlari joriy etildi.**Logistika infratuzilmasi:** xalqaro transport yo‘laklari, “yashil koridor” tamoyillari, multimodal tashish imkoniyatlari kengaytirilmoqda.**Raqamlashtirish:** eksport shartnomalarini elektron ro‘yxatdan o‘tkazish, onlayn bojxona xizmatlari, elektron sertifikatlash tizimi joriy etildi.

Shunga qaramay, milliy eksportchilar faoliyatida bir qator dolzarb muammolar mavjud:

1. Mahsulot sifati va standartlar: ko'plab ishlab chiqaruvchilarning mahsulotlari xalqaro ISO, HACCP, yoki Yevropa Ittifoqi standartlariga mos kelmaydi.
2. Logistika muammolari: transport xarajatlarining yuqoriligi va mintaqaviy tranzit yo'laklaridagi cheklovlar eksport narxining oshishiga olib keladi.
3. Moliyaviy xavflar: eksport sug'urtasi tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi korxonalariga katta xavf tug'diradi.
4. Bozor diversifikatsiyasi yetarli emas: O'zbekistonning eksporti asosan qo'shni mamlakatlar va cheklangan bozorlar bilan chegaralangan.
5. Kadrlar salohiyati: eksport menejmenti, marketing va xalqaro muzokara olib borish bo'yicha malakali mutaxassislar yetishmaydi.
4. Takomillashtirish yo'nalishlari
 - Milliy eksportchilarni samarali rag'batlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:
 - Mahsulot sifati xalqaro standartlarga moslashtirish: sertifikatlash markazlarini ko'paytirish, laboratoriyalarni modernizatsiya qilish.
 - Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kengaytirish: eksport sug'urtasi, uzoq muddatli kreditlar va soliq imtiyozlarini kuchaytirish.
 - Yangi bozorlarni izlash: Yevropa, Janubi-Sharqiy Osiyo va Yaqin Sharq davlatlariga eksport imkoniyatlarini kengaytirish.
 - Transport va logistika tizimini yaxshilash: yangi temir yo'l va avtomobil yo'llari, zamonaviy logistika markazlari, chegara bojxona punktlarida raqamlashtirilgan xizmatlar.
 - Kadrlar tayyorlash: universitetlarda "Xalqaro savdo va eksport menejmenti" yo'nalishlarini kengaytirish, amaliy o'quv dasturlarini joriy qilish.

Statistik tahlil :

2023-yilda O'zbekiston eksportining 50 % dan ortig'i sanoat mahsulotlariga, 30 % ga yaqini qishloq xo'jaligi mahsulotlariga to'g'ri keldi.

Asosiy eksport sheriklari: **Xitoy** (19,7 %), Rossiya (16,2 %), Qozog'iston (9,1 %).

Yangi yo'nalishlar: **Turkiya**, **Koreya Respublikasi** va **BAA** bozorlariga eksport hajmi 2023-yilda sezilarli o'sdi.

Milliy eksportchilarni rag'batlantirish – mamlakat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va jahon bozorida raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy garovidir. Mavjud imtiyoz va qo'llab-quvvatlash choralari qaramay, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga mos mahsulot ishlab

chiqarish va logistika tizimini rivojlantirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Shunday ekan, davlat tomonidan olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-maydagi PQ–4337-sonli qarori – “Eksport faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 27-yanvardagi 37-son qarori – “Eksport faoliyatini qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi faoliyatini takomillashtirish to‘g‘risida”.
3. Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – <https://stat.uz>
4. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari. – <https://miit.uz>
5. Jalolov, X. (2022). Tashqi iqtisodiy faoliyat va eksport salohiyatini oshirish masalalari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
6. Karimov, A. (2023). O‘zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilishda eksport siyosatining o‘rni. – “Iqtisod va ta’lim” jurnali, №2.
7. World Bank (2023). Uzbekistan Economic Update: Strengthening Export Competitiveness. – Washington, DC.
8. UNCTAD (2022). World Investment Report 2022. – Geneva: United Nation